

להגלות נעים תורה וחסידות
מנדר היוצא מעוד

יו"ל ע"י התאחדות האברכים
"אדנים לתורה" דחסידי זוטשקא
פר' מטות מסעי תש"פ + גליון נ"ח

נחל קדומים

דברות קודש ממעיין נבע, כ"ק מרגן רבוה"ק ז"ע

חלוקי הגחל

פלאות התורה מאוצרותיו של
הגה"ח ר' זרח רוזנטל שליט"א

"ככל היוצא מפיו יעשה"

תוקף כח הדיבור היוצר מציאות
וחומרת נדרים ושבוטות המסתעפים ממנו

פר' מטות - הממוצע בין דברים לר' החומשים

מובא באמרי פנחס שבכל חלקי הבריאה - דומם, צומח, חי ומדבר, יש דבר שהוא ממוצע בין דרגה לדרגה. הממוצע בין דומם לצומח הוא האלמוגים, שנראים כדומם, אבל יש להם כח הצמיחה! (במס' כלים מובא שהיו עושים מהם שיני המפתחות). הממוצע בין צומח לחי הוא אדני השדה - מין בעל חי שגדל מהקרקע, ויש לו חיות כחיה. והממוצע בין חי למדבר הוא הקוף שיש לו דמיון לאדם. וכן יש ממוצע בכל מדרגות הנבראים ומקומות והזמנים. הממוצע בין האדם המדבר לבין המעלה הגדולה של ישראל, הם גרי הצדק! הממוצע בין יום חול לשבת קודש, הוא תוספת שבת. הממוצע בין ארץ ישראל לחו"ל, הוא עבר הירדן. הממוצע בין לשון הקודש לשאר לשונות הוא לשון תרגום.

ועוד אומר, דכיון דאסתכל באורייתא וברא עלמא, חייב להיות ענין הממוצע ג"כ בתורה הקדושה. והממוצע בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה - זה חומש דברים. והוא ע"פ האור החיים הק' והרמב"ן שבשונה משאר כל החומשים, אמר מרע"ה לישראל חומש דברים לפני שאמר לו הקב"ה. ואח"כ לפני פטירתו חזר וכתב כל התורה עם חומש דברים מילה במילה ממה ששמע מהקב"ה! ולא שיש הבדל בין חומש דברים לשאר כל החומשים, שבכולם כתב רק מילה במילה ממה שאמר לו הבורא. אלא שחומש דברים נאמרה לישראל לפני ציווי הבורא. (ע"כ דברי האמרי פינחס)

ובספר קרטי זהב (תלמיד היטב לב הרה"ק משיטאווא) מחדש שהממוצע בין הד' חומשים לחומש דברים זה פרשת מטות! דהנה המילים האחרונות של פ' פנחס (פרק ל - פסוק א) הם "ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה". ופרש"י ע"פ רבי ישמעאל, סוּפָר כל הדיבורים שדיבר הקב"ה למשה רבינו, הוא הפסוק שלפניו, "אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדרים ונדבותיכם וכו'" (בט"ט), ועד כאן דבריו של מקום. והפסוק שאח"כ מפסיק בין דיבורי הקב"ה למרע"ה. ומפרשת מטות מתחיל פרשת נדרים. שמגלה את גודל דרגתו של מרע"ה, שמכאן דברי משה. שפרשת התרת נדרים לא נכתבה ככל התורה כולה - "וידבר ה' אל משה לאמר", אלא "וידבר משה". הרשב"ם מביא "נשאלתי בינויב בכרך לושדון", על שינוי זה, מדוע כאן כתוב "וידבר משה וכו'" אל ראשי המטות לבני" לאמר זה הדבר אשר צוה ה'". והסביר שפרשה זו אמרה קודם מעצמו. וכמו שפרש החיזקוני, שמרע"ה השיג מדעתו שזה רצון הבורא, והסכים הקב"ה על ידו. וזה נקיען חומש דברים, שבשניהם אמרם מעצמו, ואח"כ כתב מילה במילה על פי ה'.

טעם מיקום פר' נדרים כאן

אלא שהשתא צריך עיון קושית המגיד מישרים, שהרי לפי הסדר מפרשת חקת עוסקים בשנת הארבעים במדבר, ומפר' פינחס (כו) מתחילים ההכנות של מרע"ה לפטירתו מהעולם. שמסתכל על אר"ל לקדשה בעיניו, וממנה את יהושע בן נון תחתיו, והקב"ה מצוה שיצוה את בני" על הקרבנות שיקריבו לו (ש"י כח-ג). ואז בסוף פ' פינחס - מפורטים כל סדר הקרבנות של כל מועדי השנה. והקרבן האחרון הוא של שמיני עצרת, ובזה מסתיים מה שצווה משה אל בני" בבחינה המשך בעמוד אחרון <<<

לפאר את שם ה' ושלא לדבר סרה על חבירו

איש כי ידור נדר לה' וגו' לאסור אסר על נפשו (במדבר ל, ג). "נדר" הוא מלשון הידור; כשירצה אדם להדר ולפאה, אז "לה", יהדר ויפאר שם השי"ת. אבל "לאסור איסר", כשרוצה לדבר סרה, אז "על נפשו", על עצמו ידבר ולא על שום אדם. עוד באופן אחר: אלו העושים תקנות חדשות סייגים וחומרות על הכלל, צריכים לידע כי "ידור נדר לה' לאסור איסר", יכולים לעשות זאת "על נפשו", על עצמם ולא על אחרים. (דביה"ק ר' מאיר מפומשלן ז"ע)

השי"ת מקיים דיבורו של הצדיק

איש כי ידור נדר לה' וגו', לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (ד, ג). רומז על הצדיק שיש לו כח בדיבורו לבטל גזירות רעות ח"ו מעל ישראל (מועד קטן טז ע"ג), וכן להמשיך עליהם ישועות מברכת פיו. וזהו לא יחל השם יתברך דברו של הצדיק, ככל היוצא מפיו יעשה על דרך 'ותגזר אומר ויקם לך' (איוב כב, ח), הקב"ה גוזר והצדיק מבטל, הצדיק גוזר והקב"ה מקיים (עיי' זוהר פרשת שמות, ח"ב טו ע"א).

(דביה"ק ר' מרדכי מנדבורנא ז"ע)

ענוה המביאה לידי התחזקות בעבודת ה'

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ד' (במדבר ל, ג). "ראשי המטות" הוא רמז לאותן המיוחדים במדה זו של "אם אמרתי מטה רגלי" (תהלים צ, יח), שרואים חסרונם תמיד, ורוחם נשבר בקרבם על גודל ריחוקם מאור פני מלך חיים, והם מקיימים תמיד "וחטאתי נגדי תמיד" בלב נשבר ונדכה. אכן דבר זה עלול לגרום להם מניעות מלהתעלות בעבודת השי"ת. לזאת רמז להם משה רבינו ע"ה "זה הדבר אשר צוה ד'", עליכם לקחת עצמכם להתחיל ולקיים עשה טוב, ולא לבוסס בבוץ של העבה. וכמו שכתב רבינו יונה ביסוד התשובה, שעל הבעל תשובה לפתוח דף חדש בחייו כאילו נולד זה עתה, ולא לחשוב תמיד על העבה, כי אם יחשוב תמיד על העבה, ימשוך אותו העבר אל עתיד הדומה לזה. ולכן עליו לשכוח לעת עתה מן החסרונות ולהתחיל בעשיית רצונו ית"ש, וזהו "זה הדבר אשר צוה ד' תעשו".

אכן כונת הדברים שאמרנו היינו להמנע מענוה פסולה וממרה שחורה הגוררת את האדם לשאול תחתיה. ואולם ענוה אמיתית ולב נשבר הבא

מטוהר הנפש ודאי מסוגלין לסייע לתקן את כל העבר, ומכאן ואילך לעשות את רצונו כראוי וכנכון בלב שלם. וזה נרמז גם כן בפסוק זה, וידבר משה אל "ראשי המטות", היינו לאותם שדרכם להיות בשפלות רוח וברוח נמוכה נכונה כראוי, ולהם רמז משה רבינו "זה הדבר אשר צוה ד'", שע"י ענוה יזכו לעשות את רצון השי"ת מעתה ועד עולם.

ויש לרמז זאת בפרשיות "מטות מסעי" שהם מחוברים. שכאשר יש להאדם את מדת "מטות" שהוא מדת ענוה ושפלות רוח, עליו לראות שמדה זו תביאנו למדת "מסעי", דהיינו שימשיך לנסוע ולהתעלות בעבודת השי"ת, ולא שע"י מדה זו יפול לעצבות ומרה שחורה ח"ו ויפסיק לגמרי מעבודתו. ואמרו צדיקים, שזהו הסימן להבחין בין מרירות לבין עצבות, שאם לאחר מכן הוא מתחזק לתקן מעשיו ולעבוד את קונו ביתר שאת, זה סימן שהי' לו מרירות והכנעת הנפש כראוי, אבל אם זה גורם לו שיפסיק מן העבודות, סימן הדבר שהי' לו ענוה פסולה ועצבות הבא מן הסט"א רח"ל, ועליו לברוח ממנה כמפני אש.

חכם לב יקח מצוות

איש כי ידור נדר לה' וגו' לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (במדבר ל, ג). הנה בגר"א מפרש הפסוק במשלי (ח, ח) "חכם לב יקח מצוות ואויל שפתיים ילבט", והכונה דמי שהוא חכם לב חוטף המצוה בזריזות תכף ומיד בלי שום שהיה, ואז סמוך לבו ובטוח בעשיית המצוה וקיומה. אבל אם אינו מקיים המצוה מיד, רק הוא אויל שפתיים, שאומר בשפתיו שיעשנה למחר, אזי למחר לו ייפגש במניעות שונות אשר תעמודנה לשטן לו, וילבט ויכשל.

ועפ"י זה יבאר הכתוב לא יחל דברו, "יחל" מלשון המתנה ועיכוב, כמו "ויחל עוד שבעת ימים" (בראשית ח, ט) - "חל ישראל אל ה'" (תהלים קל, ז) דהיינו שלא ימתין ויתעכב מעשיית המצוה, אלא מיד ככל היוצא מפיו יעשה בלי שהיות.

והנה איתא במדרש "לא יחל דברו הדא דכתיב - כי גם לא ידע האדם את עתו" (קהלת טו, יג), ועפ"י האמור יתבאר על נכון, דכיון דאין אדם יודע מה קיצו ומידת ימיו מה היא, לכך אין עליו להשהות את המצוה ולומר בפיו שיקיימנה למחר, שמא ילבט ויכשל. וצריך האדם לקיים מאמז"ל באבות (פ"ג מ"ד) ואל תאמר לשאפנה אשנה שמא לא תפנה, וכדאח"ל (שבת קנא) "בעודך בידך עשה".

א. ועיי' נחל קדומים להחיד"א שמביא מדרש זה. ובקדושת לוי ובשפת צדיק הביאו מדרש דומה לזה "לא יחל דברו ה"ד ימינו כצל עובר". ומבארים עפ"י מאחז"ל בנדרים יב: דאר"ש מנין שלא יאמר אדם ה"ע 'לה' קרבן, אלא 'קרבן לה', ת"ל איש כי ידור נדר לה, ומפרש טעמא בגמ' דילמא אמר לה' ולא אמר קרבן ומפיק ש"ש לבטלה. ובפשטות הכונה שמא ימלך, אבל עפ"י דרכם מפרשים דלא ידע אדם קיצו, ואם יקדים ש"ש לפני ה"קרבן" שמא ימות קודם שיאמר "קרבן" ויהא ש"ש לבטלה. ועפ"י מפרשים הפסוק דבעיני כי ידור נדר לה - היינו להקדים הנדר לפני ש"ש, ה"ד ימינו כצל עובר.

הפרת נדר גלות ישראל ע"י קידוש הדיבור

וע"כ יש לנו להבעיר בלבנו אש דקדושה להיות עבודת ה' שלנו בהתלהבות, וכן לדבר דיבורי קודש של תורה ותפילה בהתלהבות דקדושה, ועי"ז נזכה לראות את בנין בית המקדש יורד בלהבת אש מן השמים.

והשי"ת יושב ומצפה שנקדש את דיבורינו בדיבורי קודש של תורה ותפילה באש הבה, ויהי דיבורינו קדוש וטהור, ועי"ז נוכל להפר את השבועה שנשבע על הגלות המר הזה. וכדאיתא בגמ' בבא בתרא (נה) על רבה בר בר חנה שהיה מהלך במדבה, ושמע בת קול שאומרת, "אוי לי שנסבעתי ועכשיו שנסבעתי מי מיפר לי". וכאשר בא אח"כ לפני רבנן הקפידו עליו על שלא הפר את השבועה. והוא לא הפר כי היה סבור שחפץ הקב"ה להפר את השבועה שנשבע שלא יביא מבול לעולם, ואם יפר ח"ו יחרב העולם במבול. ואל"ו רבנן שאם כדבריו, לא היה השי"ת אומר "אוי לי", ד"אוי לי" הוא לשון צער, ובוודאי כוונתו היתה על הגלות, ולכן ודאי היה לו להפר. עכ"פ הנראה מכל זה שהשי"ת יושב ומצפה שנפר לו את השבועה שנשבע לשלחניו לגלות, וזה ע"י שנשמר את דיבורינו בקדושה, שלא לדבר מה שאסור לדבר, ולדבר אך טוב על ישראל ולהרבות דיבורי תורה ותפילה, ובכך יהי דיבורינו קדוש ונוכל להפר את השבועה בהפרת חכם וזנכה להוושע בתשועת עולמים. ובתורת חיים על הש"ס (סנהדרין לח), איתא דהצדיקים הם בחי' בעלה דמטרוניתא ויכולים להפר בבחי' בעל כביכול. ובודאי צריך לקדש הדיבור כדי לזכות לבחי' גבוהה כזו, ויתכן שלכן אנו קורים פרשת "לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה" בימי בין המצרים.

איתא בחידושי הרי"ם שהשבתות של ימי המצרים הם גבוהים ונעלים מאד, כי ימים אלו הם ימים של דינים, ובהגיע שבת קודש ומתהפך האבל לשמחה של שב"ק ה"ז עת רצון גדול מאד רעוא דרעוין, וכמו שזמן המנחה הוא זמן של דינים ובהגיע זמן המנחה בשב"ק הוא רעוא דרעוין, כמו"כ שבתות אלו של ימי המצרים, ובפרט עתה שהוא זמן המנחה של שב"ק דימי המצרים, הרי בוודאי שהיא עת רחמים ורצון ויכול כל אחד לפעול להיות נפקד בדבר ישועה ורחמים.

והרי הזמן של רעוא דרעוין הוא כנגד יעקב אבינו שנאמר בו הקול קול יעקב, וע"כ יש לנו לבקש שזנכה לצאת מן המיצר ומימי המצרים, כי נחלת יעקב היא נחלה בלי מצרים. ואיתא בשפת אמת שיפה כוחו של קול יעקב לבטל את ימי המצרים בתפילה ותחנונים על גלות השכינה. ועוד איתא שם דלכך נקבעה פרשת הנדרים בימי המצרים, להורות שע"י שמירת הדיבור בקדושה ובטהרה, כמו שדרשו חז"ל (יר' שבועות פ"ג ה"ו) **לא יחל דברו, שלא יעשה דבריו חולין**, אפשר לפעול גדולות ונצורות שיהא קול יעקב בוקע ועולה לפעול כל אחד המצטרף לו, ושיתהפכו הימים לששון ושמחה בהתגלות.

ואיתא מזה"ק בנחל יצחק לפרש מה שאומרים (בתפילת נחם לח"ב מיוחס למי תענית פ"ב ה"ב) **כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה**, דהכוונה שביהמ"ק נשרף ע"י אש של עוונות וחטאים רח"ל שהיו היפך הקדושה, ובידינו אנו לבנותה ע"י אש דקדושה של התלהבות בתורה שיתנה באש, והתלהבות בעבודת ה' ובתפילה ובקיום המצוות ועי"ז נזכה לבנות את בנין ביהמ"ק, וזה הרמז גם בנאמר "כל אשר יבא באש תעבירו באש".

ערבי נחל

אמרים ערבים ממאורי החסידות

נערך ונלקט ע"י הר"ר משה מנחם העכט הי"ד

חי ה' וזהו פירוש לאסר אסר היינו שנדר הוא אסר על נפשו והוא נשבע לבטל יצרו.

(קדושת לוי)

משה רבינו נוקם נקמת ישראל לנצח

נקום נקמת בני" מאת המדינים אחר תאסף אל עמיך (במדבר לא, ג). הפי' מדינים הוא מלשון דינים [וצרות] המדינים ומצרים את ישראל, משרע"ה יקום [מהם] אף עתה. כי התורה הקדושה היא נצחית. [זוה] שאמר ית' **נקום נקמת בני" מאת המדינים ומצרים אותם, גם אחר שתאסף אל עמיך** - גם אז תנקום נקמת בני" תמיד. וכן כל הענין שכתוב ואת פנחס בן אלעזר וכלי הקודש וחצוצרות התרועע' בידו, תרועה הוא מלשון **תרועים בשבט ברזל** (תהלים ג, ט), וחצוצרות אלו הם תמיד ביד פנחס הוא אליהו שתמיד [משבר ומכלה] לכל הקמים עלינו וממשיך עלינו תמיד כל טוב אנוס"ו.

(זרע קודש)

אנשי הצבא הצילו את חלקם השייך להם

אנשי הצבא בזו איש לו (במדבר לא, ג). פי' מה שלקח הביזה והשלה מהם זהו באמת היה שלהם, כי כל ההשפעות טובות יורדים רק בשביל ישראל. כמ"ש רש"י בתחלת פ' בראשית כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים, כי כל העולם נברא בשביל עם קדוש רק מה שנחטף להחיצונים. ולזאת עתה כאשר הצילו מידם שלקחו מהם השפע מחלק שהיה להם מעצמם. וזהו **בזו איש לו, מה שהגיע לחלקו, הצילו מהם.**

(תפארת שלמה)

וכל מה שעושה איזה צדקה לזולתו או חסד הכל הוא מעט בעיניו, ע"י שאינו מתאווה לעצמו כלום. ולא כמו אותן שאינן במדריגה זו שהמעט שעושין הוא רב אצלם בעיניהם ע"י שמתאווה הממון לעצמו כאמור לעיל וכן בכל המדות.

(מאור עיניים)

בעבודת ד' צריך האדם לדמות עצמו שהוא יחיד

החלצו מאתכם אנשים לצבא ויצבאו על מדין וכו' לתת נקמת ה' במדין (במדבר לא, ג). י"ל בזה בדרך רמז ע"ד ששמעתי ממחותני הרב הוותיק המנוח מוהר"נ הרידענקר ז"ל על פסוק ואיש לא יעלה עמך בכל ההר **הוא**, היינו כשאדם רוצה לעבוד ה' באמת ובתמימות אזי צריך לחשוב ולדמות בעצמו כאלו הוא בעצמו יחיד בעולם ולא יהיה לו שום פניה משום אדם. ועפ"ז אמרתי וכל אדם לא יהיה באוהל מועד לכפר בקודש והבן. וזהו ג"כ הפירוש במקום שאין אנשים השתדל להיות איש, היינו שתשתדל להיות תמיד כמו במקום שאין אנשים. וזה י"ל שמרומו ג"כ בפסוק כאן החלצו לשון הסרה, היינו שתסירו מאתכם אנשים, כמו ואיש לא יעלה עמך, רק ללחום מלחמת ה' במדין ולא לשום דבר אנושית ח"ו רק לתת נקמת ה' במדין.

(דגל מחנה אפרים)

הנדר הוא כרי להתגבר על יצרו

לאסר אסר על נפשו (במדבר ל, ג). נראה פירושו שאסור לידור שום נדר רק כשיצרו מתגבר לעבור עבירה אזי מותר לידור ולישבע כמו שעשה בועז ליצרו שנשבע

האדם צריך להתחזק בעצמו במחשבה דיבור ומעשה

והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם (במדבר לה, ג). בשם הבעל שם טוב, שלשה ערי מקלט הוא הרמז מחשבה, דיבור, מעשה, שצריך האדם לברוח מפני גואל הדם, הוא הס"מ שרוצה לבטל אותם מעבדות הבורא. וצריך להתחזק בעצמו במחשבות קדושות, ודיבורים קדושים, ומעשים טובים. כי אף על פי שעדיין אינם כל כך בהירים והכים, מכל מקום טוב יותר משב ואל תעשה, כי מכל מקום רעותיה דמריה עבירה.

(בעל שם טוב)

ע"י אמצעות התורה יזכה להיות משכן להשי"ת

זהו ויחנו ברפידים שנקרא כן על שם שרפו ידיהם מד"ת, כמ"ש בש"ס. והוא עצה הנוהג בכל זמן ובכל אדם כי על ידי שריפו ידיהם מדברי תורה ולא היו שם מים לשתות שאינו שותה בצמא את דבריו שנמשלו למים כ"א ברפין ובעצלתים. והעצ' לזה הוא **שיסעו מרפידים ויחנו במדב' סיני** שהוא התורה, לקרב א"ע להתורה בהתחזקות גדולה, ועל ידי אמצעות התורה יזכה להיות משכן לו ית' להיות נשפע בתוכו ממש אור זיו שכנת כבודו, דאכלא כל אשין דעלמא, שהוא אש היסודי כח כל תאוות גשמיים. וזהו ויסעו ממדריגת מדבר סיני שהיא התורה ויחנו בקברות התאוה, שעל ידי זה שנעש' לו משכן לו ית' נקברין ומתבטלין כל התאוות יסודיות מאש היסודי, ע"י שנעשה אחדות עמו ית' ממש להיות בו כל המדו' בפועל ממש, ונקרא ג"כ רחום וחנון באמת.

למעשה, אבל אם לא אמר התנאי קודם למעשה אין תנאו תנאי¹. ולהלכה הוא תנאי גמור²:

תנאי כפול - יש אומרים, דכל דין זה של תנאי כפול היינו דוקא בגיטין וקידושין, אבל בדיני ממונות אינו כן³. ויש אומרים, דלעולם אמרינן כן, הן במקח וממכר, והן בגיטין וקידושין. והלכה דלעולם בעינן תנאי כפול, ואם לאו לא היה תנאי⁴:

הן קודם ללאו - הזכיר לאו קודם להן וחזר והזכיר הלאו אחר הן, הוא תנאי כאילו הזכיר הן קודם ללאו⁵:

תנאי שאפשר לקיימו ע"י שליח - יש אומרים, דלהלכה יש לחוש לתנאי זו⁶. ויש חולקים ואומרים, דצריך שיהיה אפשר לקיימו ע"י עצמו, אבל אם אינו יכול לקיימו ע"י שליח אפ"ה הוא תנאי⁷:

תנאי במצוות - התחיל להתפלל ורואה שמגיע זמן קריאת שמע, וחושש שאם יתפלל על הסדר, יעבור הזמן. יש אומרים, שיקרא קרי"ש קודם התפילה בלא ברכותיה ויתנה בכל דיני תנאים הנ"ל, שאם יגיע לקרותה בזמנה בסדר התפילה אזי אינו רוצה לצאת כעת מצות קרי"ש, ואם לא יגיע לקרותה בזמנה עם ברכותיה, הרי אני יוצא כעת מצות קרי"ש⁸. ויש אומרים, דאינו מועיל תנאי במצוות כלל, כיון שא"א לקיימו ע"י שליח [לדברי הסבורים כן כנ"ל], ועוד דכל דיני תנאי אינו רק בדבר שיש בו חלות התנאי, כגון גיטין וקידושין ומקח וממכר, אבל בדבר שהוא במציאות, א"א להתנות כלל⁹. אמנם להלכה נראה דמועיל תנאי גם לענין מצוות, וכידוע תנאו של האבני נזר גבי אפיקומן קודם חצות, דיאמר שאם יגיע לאכול האפיקומן קודם חצות, א"כ אינו רוצה לצאת בכזית ראשון מצות אפיקומן, ואם לאו הריני אוכל כעת מצת אפיקומן¹⁰:

נערך ע"י הרה"ג ר' נפתלי מרדכי ראזענבוים שליט"א

תנאי בני גר ובני ראובן

הנה בפרשת מטות מסעי שאנו קורין השבוע, התורה עוסקת בהרבה גופי ופרטי הלכות וענינים בענין חלוקת ארץ ישראל לשבטים. וטובה הארץ מאוד מאוד, ויש לזוהר בה מאוד שלא לעבור על ציווי השי"ת אפילו בזיז כל שהוא, כיון שארץ חמדה היא, ובדבר חמדה כל שינוי מוריד בהרבה מערפה האמיתי. וכיון שכן הזהירה התורה על כל פרטיה ודקדוקיה. והאריכה התורה מאוד בענין מעשה דבני גר ובני ראובן, וממנה נלמד הרבה גופי הלכות, ובכן הבה נעסוק השבוע בענין דיני התנאים הנלמדים מפרשה זו. ואע"ג שאי אפשר להקיף כל הענין במאמר אחד, מ"מ עיקרי הדברים השייכים לכל אחד אחד יש לבאר, וזוה החילולי בס"ד:

תנאי מהו

איתא בגמרא (קידושין סא.) רבי מאיר אומר, כל תנאי שאינה כתנאי בני גר ובני ראובן אינו תנאי, שנאמר וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם יַעֲבֹדוּ בְנֵי גֵר וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶתְּכֶם וְגו', וכתוב, וְאִם לֹא יַעֲבֹדוּ חֻלּוּצִים אֶתְּכֶם וְגו' (במדבר לב, כט-ל), ע"כ:

ועשרה פרטי דינים נלמד מפרשה זו, ואלו הן, (א) תנאי כפול. (ב) תנאי קודם למעשה. (ג) הן קודם ללאו, שכל המקדים את הלאו אינו מדקדק בלשונו, כאדם המקפיד להיות תנאו קיים. שכל הרוצה להיות תנאו קיים מקדים מה שהוא קיום המעשה. (ד) תנאי בדבר אחד והמעשה בדבר אחר, כמו הכא, שהיה התנאי באם יעבור, והמעשה במתנת ערי הגלעד¹¹. (ה) תנאי שאפשר לקיימו ע"י שליח, שכל כיוצא בזה המעשה חלוש והתנאי מבטל. אבל כל שהמעשה אי אפשר לקיימו על ידי שליח, אין התנאי הבא עליו כלום שהמעשה חזק ואין תנאי מבטל.

(ו) תנאי שאפשר לקיימו, אבל אם אמר אם תעלה לרקיע אינו כלום¹². (ז) המשך מן הנ"ל, והוא שלא יתנה לעצמו ליפטר במה שחייבתהו תורה או לזכות במה שמנעתהו תורה. (ח) שיהיה בדבר שכבר בא לעולם. (ט) שיהיה בדבר שיש בו ממש. (י) שיהיה התנאי בשעת מעשה, ולא אחר כך, דאל"כ נראה כדברים בטלים¹³:

אבל להלכה אין צריכים כל הני תנאים דלעיל, אלא ד' דברים, ואלו הן, שיהיה תנאי כפול, ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם למעשה, ושיהיה התנאי בבר שאפשר לקיימו. ואם חיסר אחד מהם, הרי התנאי בטל, וכאילו אין שם תנאי כלל¹⁴. ויש אומרים, דיש להחמיר שיהיה א"כ התנאי בדבר אחד והמעשה בדבר אחר, ואם לאו אינו תנאי, ויש לחוש לדבריו לחומרא¹⁵:

יש אומרים, דאם אמר הריני מתנה כתנאי בני גר ובני ראובן, אינו צריך לפרט כל דיני התנאי דלעיל, והוי תנאי גמור¹⁶. ויש אומרים, דמ"מ צריך לומר תנאי קודם

וש להעיר ולכאורה המשנה ברורה אינו מוכרע בענין זה, ובהלכות קריאת שמע, אינו מביא כלל דברי הגרע"א בזה. ואילו בהלכות ספירת העומר נוקט הלכה דיש לעשות תנאי בזה, וצ"ע. ויש מתרצים, דגבי קרי"ש דהוא דאורייתא לא רצה לסמוך עצמו על התנאי, כיון שיש חולקים בזה. אבל בספירת העומר דלרוב פוסקים הוי דרבנן בזמן הזה, כתב דיש לסמוך עצמו על התנאי בזה: יז. שו"ת אבני נזר (א"ח חלק ב סימן שפא אות ה):

יא. שו"ע (חומ"מ סימן רמא סעיף יב):
יב. רמ"א (אבה"ע סימן לח סעיף א):
יג. טור (שם), בית שמואל (ס"ק א):
יד. בית יוסף (שם), ט"ז (ס"ק א):
טו. הגהות רע"א על השו"ע (סימן מז אות ט) ומציין לדברי הבית יוסף בהלכות ספירת העומר (סימן תפט סעיף ב) בשם המחזור ויטרי, שכתב, שאם רוצה לספור ספירת העומר אחר שקיעת החמה קודם צאת הכוכבים כי ירא הוא שמה שיחכר לספור אחר"כ, יכול לעשות תנאי כזו ולצאת:
טז. שו"ת עונג יום טוב (סימן א):

הרשב"ם, דלאו למימרא דכל ענין תנאי בני גר ובני ראובן לא היתה אלא בגיטין וקידושין, דווקאי זה אינו כמו שכתב הרשב"ם, אלא לומר דלא ק"ל כר"מ בדיני ממונות.
אבל בשו"ת הרא"ש (כלל פא סימן א) בשם רבינו שמשון הזקן כתב, דאפילו ר"מ לא אמר כן אלא בדיני עריות ולא בדיני ממונות. ועיין בספר משפטי התנאים (סימן ב) שהאר"ק לתרץ דברי רבינו שמשון הזקן מטענתו של הרמב"ם:
י. רמב"ם (שם), וכ"כ עוד בהלכות זכיה ומתנה (פרק ג הלכה ז-ח):

הימנו, או לפטור במה שחייבתו תורה (מאיר):
ג. בית הבחירה להמאירי (קידושין סא. ד"ה המשנה ואע"פ):
ד. שו"ע (אבה"ע סימן לח סעיף א):
ה. רמ"א (שם סעיף א):
ו. רמ"א (שם סעיף ב):
ז. חלקת מחוקק (שם ס"ק א):
ח. בית שמואל (ס"ק ה):
ט. רמב"ם (הלכות אישות פרק ו הלכה יב) בשם יש אומרים, רשב"ם (בא בתרא קלז):
ד"ה ואם לאו):
והרמב"ן (שבועות לו) כתב לפרש דברי

א. אבל כל שהתנאי והמעשה בדבר אחד, כגון אתרוג ביום ראשון של סוכות, ואומר אתרוג זה נתון לך אם תחזירה לי אח"כ מיד, אינו תנאי והמעשה קיים אף בלא חזרה שנראה כחוזר ממה שאמר ודבריו חוכא וטלולא:
ב. ומכל מקום כל שאפשר לקיימו אף על פי שאסור לקיימו כגון אם תאכלי בשר חזיר תנאו תנאי, ואין אומרים המתנה על מה שכתוב בתורה בכל מה שאינו ממון תנאו בטל, אלא בהתנה לעצמו לזכות במה שמנעה תורה

עמוד	יום בשבת	יום בחודש	תמוז	
			כ"ז	כ"ח
קנ"ג ע"א	ראשון	כ"ז	כ"ח	כ"ט
קנ"ג ע"ב	שני	כ"ח	כ"ט	א'
קנ"א ע"א	שלישי	כ"ט	א'	ב'
קנ"א ע"ב	רביעי	א'	ב'	ג'
קנ"ב ע"א	חמישי	ב'	ג'	ד'
קנ"ב ע"ב	שישי	ג'	ד'	ה'
חזרה	שב"ק דברים	ד'	ה'	ו'
קנ"ג ע"א	ראשון	ה'	ו'	ז'
קנ"ג ע"ב	שני	ו'	ז'	ח'
קנ"ד ע"א	שלישי	ז'	ח'	ט'
קנ"ד ע"ב	רביעי	ח'	ט'	י'
קנ"ה ע"א	חמישי	ט'	י'	י"א
קנ"ה ע"ב	שישי	י'	י"א	י"ב
חזרה	שב"ק ואתחנן	י"א	י"ב	י"ג
קנ"ו ע"א	ראשון	י"ב	י"ג	י"ד
קנ"ו ע"ב	שני	י"ג	י"ד	י"ה
קנ"ז ע"א	שלישי	י"ד	י"ה	י"ו
קנ"ז ע"ב	רביעי	י"ה	י"ו	י"ז

לקראת סיום והתחלת המחזור השנתי
עמוד היומי במסכת שבת
 הננו לפרסם בזה את לוח סדר הלימוד לתועלת הרבים החפצים להצטרף לגומרה של תורה

שה' צוה את משה כנ"ל. והוא הפסוק האחרון שפינחס. ולפי"ז צריכה פר' מטות לעסוק בהמשך ההכנות לפטירת משה רבינו - כמו מלחמת מדיין שע"ז נאמר לו "ואחר תאסף אל עמך". ופלא עצום מה שייכות יש לכאן פר' הפרת נדרים ששייך למצוות התורה בחודשיים הקודמים. וכן אפילו לפי שהבאנו לעיל שמצוה זו היא הממוצעת בין הד' חומשים לפ' דברים, שאמרה מרע"ה בע"פ מעצמו ואח"כ הסכים הקב"ה על ידו, מ"מ יש להבין מדוע מצוה זו של התרת נדרים נבחרה להיות הממוצעת במקום שאין מקומה - לכאורה.

ובפרט שפר' הפרת נדרים - התחדש למשה רבינו הרבה קודם לפרשתו. וכפי שמובא בחגיגה דף י' "שהיתר נדרים פורחים באויר". ובסוף הגמ' מובא בהגהות רבי אלעזר משה הורביץ מדרש (שמ"ד מג"ז), עה"פ "יחל משה" וכו', אמר ר' ברכיה בשם ר' חלבו בשם ר' יצחק - שהתיר נדרו של יוצרו, שבשעה שעשו בנ"י את העגל ומשה עמד ופייס להקב"ה שימחל להם. אמר האלוקים, משה, כבר נשבעתי (שמות כב) "זובח לאלהים יחרם" ודבר שבועה שיצא מפי איני מחזירו. אמר משה, רבון העולם, ולא נתת לי הפרה של נדרים, "לא יחל דברו" שהוא אינו מיחל אבל חכם מוחל את נדרו בעת שישראל עליו. מיד נתעטף בטליתו וישב לו כזקן, והקב"ה עומד ששואל על נדרו! ובמאור שמש מוסיף (ומובא ג"כ במקובלים) שכל זה אחר שהיה משה רבינו בשמים הארבעים יום, ועמד לרדת, וכפי שא"ל ד' לך רד". ונמצא שההתרת נדרים של מרע"ה להקב"ה היתה לא כשהיה בשמים ולא כשירד כבר לארץ, אלא כאשר פרח באויר. וזה רמז בדברי הגמ' "היתר נדרים פורחים באויר!" ושם נאמר "יחל משה" שהפר הנדר ועשה דבריו של הקב"ה חולין! וזה היה בתחילת הארבעים שנה. ולפי"ז מתעצמת הקושיא יותר, מדוע דוקא כאן אמר מרע"ה לראשי המטות - את פרשת התרת נדרים, כאשר התחדשה לו לפני כמעט ארבעים שנה לאחר חטא העגל.

ובפשטות מתרצים הרשב"ם והבעל הטורים שכיון שבפסוק האחרון של פ' פנחס כתוב "אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדרים", וכו', לכן אחר שכתב שיש מושג שנודר להביא קרבן, סמך פרשת נדרים להבין דיני נדרים. מאחר ועד עכשיו לא ביאר עדיין מהו ענין נדרים, אזי כאשר כתוב "נדרים" צריך לבאר נדרים מהם. אבל אין בזה תירוץ על השאלה שאם התחדש למרע"ה פרשה זו מקודם א"כ שיתבאר את זה אז לפני 39 שנה, וכאשר יאמרו "נדרים" יהיה מובן ממילא.

ואמנם מובא באברבנאל ע"פ פשט ע"פ הירושלמי, שיש עדיפות להפרה של יחיד מומחה מאשר ג' הדיוטות. וע"כ בכל השנים שהיו במדבר היה רק משה רבינו יושב לבטל נדרים, ולא הוצרך ללמד לישראל. אבל כאן לפני פטירתו ידע שיכנסו לאר"י ויתפזרו למרחק רב, ולא כל אחד יוכל לבוא להר אפרים ליהושע בן נון - היחיד מומחה לבטל ולהפר, לכן מסר אז פרשה זו לראשי המטות, שידעו שאפשר להפר ע"י ג' הדיוטות. ואחר הקדמה זו נבוא לבאר עניין פר' נדרים.

חומר שבועת שווא המזעזע את העולם

מובא בקב הישר (פרק כ"ט) בשם הזוה"ק (כ"ב בלק דף קצ"ח ע"ג), שבלעם הרשע ליקט ואסף מיני עשבים השייכים לכישוף. ובזוה"ק אי' שזה מה שבלק אמר לבלעם "לכה ארה לי", מלשון לקיטה, של אותם עשבים, יחד עם ראשי נחשים, ולבשלם בקדירה עם זוהמת בעל פעור (שם דף ק"ד). וע"י כישוף נעץ ותחב את קדירת הכשפים בעומק אלף וחמש מאות אמות (900 מטרים) במקום יסודות ביהמ"ק. וכאשר דוד המלך כרה השיתן חפר בעומק אלף וחמש מאות אמות, עד מקום גניזת הקדירה. כדי לבטל הכישוף ע"י אמירת ה"טו" שיר המעלות ובמים שראוין לנסך היין ע"ג המזבח. (ומוסיף הקב הישר שלכן אם יש

חשש של כשפים טוב להעבירם ע"י אמירת ט"ו מזמורי שיר המעלות) וע"ז אומר ד"ה בתהלים (ס. ע.) "מואב סיר רחציל", שרחץ אותו הסיר וביטל הכשפים, [ובמגלה עמוקות (בלק ד' ו' ב' אות ז) איתא שזה מרומז בפסוק "בשבתנו על סיר הבשר", שהוא ר"ת במות בעל שדה צופים ראש הפיסגה, מקומות הקיטרוגים של בלק ובלעם שהוכנסו לתוך אותו סיר כשפים] ע"כ.

וכדי להבין מה עלה בדעתם להכניס אותה קדירת כשפים דוקא בשיתין, אומר על פי מה שמואב בזה"ק פ' יתרו (ח"ב צ"א ע"ג) שכשברא הקב"ה העולם השקיע בתוהם צורו א' שחוקק עליו שם הוי"ה, והאבן מגיעה ממקום המקדש עד תחתית הארץ ונוגעת בני התוהם להכניעם שלא יטפפו העולם. וכאשר ישנו חטאים קשים ורוצים המים לעלות ולשטוף העולם, כאשר רואים את השם הק' החקוק על הצורו שבים לאחור. אבל כאשר בני"א נשבעים לשקו, אותם אותיות השם שחוקקים עליו מתפזרים לתוך מי התוהם, והמים עולים ורוצים להציף ולהחריב את העולם. עד שהקב"ה מזמין ממונה א' שנקרא "עזריאל" שחוקק שוב את אותיות השם הק' מחדש על האבן שתיה, וזה נותן שוב קיום שלא יחרב העולם. ולכן נאמר "לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא" שלא יוציא שם ה' שחוקק על השתיה לשווא, ע"י הוצאת מ"ב שגורם ח"ו למחיקתו מהאבן שתיה! ולכן בזמן שאומר הקב"ה "לא תשא" נודעו העולם, כדאיתא בשבועות ל"ט ע"א. שבכל שבועת שווא צריך שוב העולם שיקיימוהו מחדש!

ולפי"ז כיון שידעו בלק ובלעם שיש מקום מסוים שהוא המשפיע לכל העולם ומקיימו ובו תלוי כל הבריאה, רצו להכניס לשם כח טומאת כשפיהם, שזוה ח"ו יגיע טומאה לכל העולם, ודוד המלך ביטל זממם.

היוצא מהזוה"ק שמכל החטאים שבועלם שבמעשה, אין חטא שגורם לזעזע את כל קיום העולם כמו עון שבועות ונדרים ושם ה' לשוא שנעשים בדיבור הפה!

הפחד של חכמנו לעסוק בנדרים משום חומרם

וכן מצינו מקור נוסף כמה חמור ענין זה. בנדרים סו: מסופר שאדם הדייר בהנאה את אשתו עד שר' יהודה ורשב"י יטעמו מתבשילה. ור' יהודה טעם מהתבשיל כדי לעשות שלום, ורשב"י הקפיד על הבעל שימות ותיעשה אשתו אלמנה ובניהם היתומים ימותו אח"כ ג"כ ר"ל! ולא יזו רשב"י ממקומו לטעום מהתבשיל. [ובערון מבאר שלא קיללו, אלא אמר שאפילו אם יקרה כל הנ"ל - בכ"ז לא יזו רבי שמעון ממקומו]. ואע"פ שמצינו שרשב"י עשה מופת למי שלא היה לו יותר מעשר שנים בנים, כדי לעשות שלום בית. אבל כאן משום חומר נדרים שלא יהיו קלים בנדרים להתרגל לעשות נדרים.

ובמגדים חדשים פ' מטות מציין שלא מצינו בכל מס' נדרים מימרא או הלכה מרשב"י מענין נדר או שבועה, מרוב פחדו ומוראו מפרשה זו.

וכן בסוף מס' נדרים מודפס הלכות נדרים לרי"ף ולרמב"ן ומובא שם שרב יהודאי גאון ז"ל החמיר בהתרת נדרים, ע"י חכם, שרק לדבר מצוה לשים שלום בין איש לאשתו. ומתקופת רב יהודאי גאון לא למדו בכלל מסכת נדרים בישיבות! ובחיד"א אי' שלכן לשון מס' נדרים משונה, שלא תיקנוה ראשונים, קשה כמו הירושלמי. ואפילו רש"י שהיה מאה ועשרים שנה אחרי ר"י גאון, לא פירשה. (ורק בגלל פירושו הר"ן על נדרים נכנס ללימוד לישיבות, ואמלא הר"ן היה נשאר מנוס וחתום). והכל כדי שלא יבוא להקל ולזלוזל בנדרים ושבועות!

וכן מובא בחפץ חיים שהסיבה שלא שאין בו מעשה אין לוקין עליו, שלא תועיל כפרת מלקות שמועילה רק על מעשה. ודיבור חמור יותר וא"א לכפרה ע"י מלקות!

וכן אפשר לראות את גודל חומר ענין שבועה, שכל חורבן בית ראשון היה בגלל שבועה שהשיע

נבוכדנצר את צדקיהו שלא יגלה שראוה אוכל ארנבת חיה, ונשאל ע"ז שלא בפני המשביע. וזה גרם החורבן כמובא במדרש איכה ב-ג.

כח הדיבור שיוצר מציאות

ועתה נבוא לבאר בעז"ה סוד כח הדיבור שבאדם לעומת כח המעשה באיברים אחרים. וחידוש נפלא בשם האבני נזר מובא בשם משמואל. שכמו שנאמר בבורא כל העולמים ש"בעשרה מאמרות נברא העולם", ו"במאמרו ברא שחקים" וכו' עוד לשונות בריאה ע"י דיבור, כך יש לכל יהודי כח של הבורא! ושהרי האדם נברא בצלם ודמות של מעלה, ו"ויהי האדם לנפש חיה" תירגם אונקלוס לרוח ממלא, שזה כח החיים, לדבר בכח הנשמת חיים חלק א' ממעל שנפח בו הבורא! וכמו שהבורא ע"י המאמרות יצר מציאות, כן בכח דיבור האדם נברא מציאות, וכמובא מהבעש"ט הק' שמכל דיבור שיוצא מהאדם נעשה קומה שלימה. ומרבינו סעדיה גאון אי' שכל דיבור שמדבר האדם נשאר לנצח נצחים.

ובנועם אלימלך א' בשם הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע שזה הכינוי לבורא ב"ה - "כביכול". שמורכב מאותיות "כ"ב-יכול". שע"י הכ"ב אותיות הדיבור משפיע בבריאה!

וחידוש נפלא כותב הר"ן במס' ע"ז (דף א' מדפי הרי"ף) בשם הראב"ה, שאם ישנם שני חתיכות בשר עם ספק זה, ועל חתיכה א' שאלו חכם ואסרה, נאסרת החתיכה ואסור לשאול ע"י חכם אחר, ואע"פ שהחתיכה השניה ששאלתה זהה יש בכח רב אחר להתייר. משום שחתיכה הראשונה נעשית חתיכה דאיסורא, וא"א לבטל ג"כ ע"י חכם אחר גדול יותר מציאות זו. (וכתב שם הר"ן שהגם שמסתמא ההלכה כדעת החולקים - אבל למעשה אין לי כח לחלק על אבות העולם הראב"ה!) **הרי לנו שע"י דיבור נוצרת מציאות!**

חומר הזילזול בכח הדיבור

ואומר השם משמואל שלא רק בחכם מישראל זה נאמר כן, אלא אפילו יהודי פשוט יש לו כח הזה. שכאשר יאמר על בהמת חולין הרי זו עולה, נעשית מוקדשת ומועלין בה! ואם עושה נדר או שבועה לא לאכול דבר מסוים הרי יצר עכשיו איסור ל"ת, או מצות עשה לעשות! וזה רואים מהפרשה שלנו שאפילו יהודי פשוט שאמר קונם לא יחל דברו וככל היוצא מפיו יעשה. כזה כח יש לו.

ובפירוש רבינו יוסף יעבץ על משניות אבות פ"ג אומר שזה הפשט במשנה המחלל את הקדשים והמבזה את המועדות אין לו חלק לעוה"ב! שאין הכונה למועל בהקדש, אלא שמזלזל בכח הפה של יהודי, וחושב לעצמו שבהמה זו מקודם חולין הייתה, ומה נשתנה אח"כ. ועל זלזול בכח קדושת הפה - אין לו חלק לעוה"ב ר"ל.

ומוסיף בשם אביו האבני נזר שמצינו לזה ג"כ מקור בשמו"ר פ' בא. שאמר רב יונה, שכמו שכלי שרת מקדש מה שנכנס בתוכו - ישראל שהם קדושים עאכו"ל שיכולים לקדש ע"י הפה ראשי חדשים וכו'. והענין שדוקא החלק הזה של הפה יש לו דין של הכלי שרת, ולו יש הכח המיוחד ליצור מציאות, אומר האבני נזר היות ותכלית כל הבריאה זה הפה של יהודי, שנא' "עם זו יצרת לי תהילתי יספור" (ישעיה מז-כא), ולכן דוקא הפה הוא הכלי שרת. וכן אי' במהר"ל שהחיבור של הנשמה חלק א' ממעל והגוף יחד, יוצר כח הדיבור! ולכן נקרא חלק זה בתורה "הפלאה" שזה הפלא שקושר רוחני בגשמי ושאר האברים רק "משמשים לכלי שרת" ולא כלי שרת בעצמם. ובשנת תרע"ג הוסיף לחידוש הנ"ל שהגם שלפעמים אנשים פשוטים אין עושים התכלית לקדש פיהם, מ"מ היות ויש צדיקים בכל דור שהם כן בפיהם כלי שרת, וכיון שכל ישראל כגוף אחד - נחשב אותו פה קדוש ששייך לכל כלל", ולכולם יש כח לאסור ולקדש וכו'. ולכן נמסר פרשת נדרים דוקא לראשי המטות שמהם יש את הכח הזה.

מ' תירומתו ותרומתו 054-410-88967